

Erfgoedproject

Soldatenlaarzen en kauwgom

Draaiboek

voor de erfgoedsector

Een realisatie van de projectvereniging Erfgoed Limburgse Kempen

Projectcoördinator: Evelien D’Haese

Met steun van de
Vlaamse overheid

**‘Erfgoed Limburgse Kempen’ is een samenwerkingsverband tussen Bocholt – Bree – Hamont-Achel -
Hechtel-Eksel - Leopoldsburg - Lommel – Neerpelt – Meeuwen-Gruitrode – Overpelt – Peer**

Inhoudstafel

Inleiding	2
Masterplan erfgoedontsluiting Noord-Limburg	4
De projectvereniging Erfgoed Limburgse Kempen.....	4
Erfgoedproject ‘Soldatenlaarzen en kauwgom’	5
Het prille begin	5
Afbakenen van de doelstellingen van het project – inhoudelijke uitwerking.....	6
Wetenschappelijk vooronderzoek, evaluatie bestaand onderzoek en afbakenen lacunes in het historisch onderzoek	7
Bronnenoverzicht voor geschiedenis van het dagelijkse leven in Noord-Limburg	8
Traject i.v.m. het rekruteren van vrijwilligers	8
Samen met vrijwilligers... ..	10
Op zoek naar verhalen	11
Ontwikkelen methodiek voor de afname van interviews	11
Vorming en begeleiding van lokale erfgoedactoren bij het afnemen van interviews	11
Lokaliseren te interviewen personen – screening van mogelijke respondenten.....	12
Ontwikkelen methode voor inventarisatie van het globaliseringserfgoed.....	13
Schrijven van historische teksten.....	13
Communicatie	14
Voorstellen van het project en van de vorderingen.....	14
Een projectwebsite.....	14
Tot slot.....	15

Inleiding

Tien Noord-Limburgse gemeenten werkten van mei 2011 tot en met april 2013 samen in het kader van het ontwikkelingsgericht erfgoedproject ‘Soldatenlaarzen en kauwgom’. Dit project genoot financiële steun van de Vlaamse Overheid, Agentschap Kunsten en Erfgoed. Ook de provincie Limburg verleende logistieke en financiële ondersteuning. Bij dit project waren partners zoals Heemkunde Vlaanderen, Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed (PCCE), Universiteit Maastricht, SOMA en Rijksarchief Hasselt betrokken.

Dit draaiboek heeft de bedoeling om de verschillende projectonderdelen te belichten. Op die manier blijven ervaringen bewaard en worden ze gedeeld.

Lees dit draaiboek samen met de projectwebsite www.soldatenlaarzenenkauwgom.be om meer te vernemen over de praktische uitwerking van het erfgoedproject.

Mochten er dan nog bepaalde zaken onduidelijk zijn dan kan je steeds contact opnemen via de contactpagina op de projectwebsite.

Namens de raad van bestuur van de projectvereniging

Guy Joosten, voorzitter, en Meg Van Hoef, ondervoorzitter.

Masterplan erfgoedontsluiting Noord-Limburg

In juni 2010 stelde de Provincie Limburg het masterplan ‘Op zoek naar ruimte. Masterplan erfgoedontsluiting Noord-Limburg’ voor. Dit masterplan kan integraal worden geraadpleegd via de website van het PCCE:

http://www.pcce.be/webfiles/pcce/doc/masterplan_noordlimburg_2010_defverkl.pdf

In het verlengde van dit masterplan onderzocht een werkgroep op verzoek van het burgemeestersoverleg Noord-Limburg of en hoe samenwerking rond cultureel erfgoed in de regio mogelijk zou zijn.

Er werd voor gekozen om **concreet te starten met een erfgoedproject** rond een bepaald thema: het dagelijkse leven tijdens de tweede wereldoorlog.

Dit thema werd voorgesteld aan het burgemeestersoverleg met als bijkomend voorstel om het verband van de negen gemeenten (Hechtel-Eksel, Lommel, Neerpelt, Overpelt, Hamont-Achel, Bocholt, Bree, Peer, Meeuwen-Gruitrode) uit te breiden met een tiende gemeente, namelijk Leopoldsburg.

Hierna volgde overleg met de heemkringen en andere erfgoedverenigingen en –organisaties uit de regio.

Het project zou worden gedragen en uitgevoerd door een intergemeentelijk samenwerkingsverband tussen de tien vermelde gemeenten, zijnde een projectvereniging onder de naam ‘Erfgoed Limburgse Kempen’.

De projectvereniging Erfgoed Limburgse Kempen

De projectvereniging werd opgericht in september 2010 voor een duur van 2 jaar, d.w.z. tot 31 december 2012. De duur van de projectvereniging kon worden verlengd mits unaniem akkoord van alle lidgemeenten.

De leden van de projectvereniging waren de gemeenten en steden: Bocholt, Bree, Hamont-Achel, Hechtel-Eksel, Lommel, Leopoldsburg, Meeuwen-Gruitrode, Neerpelt, Overpelt en Peer.

De projectvereniging had tot doel overleg en samenwerking te bevorderen tussen de diverse erfgoedactoren in de regio, gevormd door de lidgemeenten, met in het bijzonder:

- het ontwikkelen en uitvoeren van erfgoedinitiatieven en projecten, in eerste instantie het erfgoedproject “Soldatenlaarzen en kauwgom”;
- het voorbereiden, opmaken, afsluiten en uitvoeren van een *erfgoedconvenant* met de Vlaamse Gemeenschap;

- het verrichten van onderzoek, het stimuleren van ervaringsuitwisseling en het ondersteunen van gemeentelijke *initiatieven* op het vlak van het bewaren en het ontsluiten van cultureel erfgoed.
- het ondersteunen van de uitbouw van een degelijk *erfgoedbeleid* dat bijdraagt aan de uitstraling van de regio.

De projectvereniging werd geleid door een **raad van bestuur** gevormd door vertegenwoordigers van de lidgemeenten. Aan deze raad van bestuur werd een externe niet-stemgerechtigde secretaris toegevoegd. Het **dagelijks bestuur** van de projectvereniging werd waargenomen door voorzitter en ondervoorzitter, in overleg met de **projectcoördinator**. Er werd tweemaandelijks vergaderd in een positieve en opbouwende sfeer.

Vanaf het tweede kwartaal van 2012 maakten de voorbereidingen van de gemeenteraadsverkiezingen dat de werking van de raad van bestuur zeer moeilijk verliep. Met als gevolg dat er op het einde van 2012 geen unanieme beslissing was om de projectvereniging verder te zetten. De projectvereniging werd bijgevolg ontbonden, maar ondertussen worden de nodige stappen gezet om een nieuwe projectvereniging op te richten.

Erfgoedproject ‘Soldatenlaarzen en kauwgom’

Het prille begin

Een kleine werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de Provincie Limburg, het Erkend Regionaal Samenwerkingsverband (ERSV) en Erfgoed Lommel vzw, schreven in opdracht van de projectvereniging een projectaanvraag uit om subsidies te bekomen van het Agentschap Kunsten en Erfgoed (ontwikkelingsgerichte projecten). Deze subsidies werden ook verleend. Verder werd het project financieel gedragen door de gemeentebesturen met een jaarlijkse financiële inbreng van 0,15 cent per inwoner. Ook de Provincie Limburg leverde onrechtstreeks een financiële bijdrage via tewerkstelling van een deeltijdse medewerker bij SOMA.

De inhoud van dit project werd teruggekoppeld met de partners en met de lokale erfgoedactoren. Zij vormden de **klankbordgroep** van het project.

Volgende **partners** namen deel aan het project: Heemkunde Vlaanderen, Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed, Rijksarchief Hasselt, Universiteit Maastricht, SOMA.

Vertegenwoordigers van deze partners zouden samen met de aan te werven projectcoördinator, de stuurgroep vormen.

Meer informatie over de projectpartners vind je op de projectwebsite:

http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/?page_id=53

Het project behandelde het globaliseringserfgoed van de Tweede Wereldoorlog in de Limburgse Kempen. Dit erfgoed was ontstaan tijdens en na de Tweede Wereldoorlog door buitenlandse invloeden op de lokale, behoudsgezinde en vrij gesloten maatschappij in Noord-Limburg. Binnen dit kader wilde het project de volgende zeven doelstellingen bereiken:

1. Overzicht van de historische bronnen met betrekking tot het onderzoek van de Tweede Wereldoorlog in de regio; met bijzondere aandacht voor de bronnen die met het globaliseringserfgoed kunnen worden verbonden.
2. Status quaestionis van het historisch onderzoek over de Tweede Wereldoorlog in de Limburgse Kempen.
3. Verzamelen van het roerend globaliseringserfgoed (foto's, dagboeken, brieven, verslagen, prenten, voorwerpen...)
4. Verzamelen van het immaterieel globaliseringserfgoed (de verhalen).
5. De ontsluiting van de resultaten van de vier vorige projectdoelen door de resultaten onderling met elkaar en met het onroerende erfgoed in de regio te verbinden.
6. Het rekruteren, vormen en begeleiden van vrijwilligers, die helpen de vijf vorige projectdoelen te verwezenlijken.
7. Een brede maatschappelijke interesse voor de resultaten van de projectdoelen te creëren, die zal resulteren in een beter inzicht in de historische periode en in de herinneringscultuur ervan.

Het project zou twee jaren lopen. In de praktijk zou dit worden van mei 2011 tot en met april 2013.

Als drijvende kracht achter het project werd **projectcoördinator** Evelien D'Haese, master in de geschiedenis, aangeworven met een contract van tijdelijke duur.

Afbakenen van de doelstellingen van het project – inhoudelijke uitwerking

Om het project van een degelijke wetenschappelijke basis te voorzien, werd vertrokken vanuit het concept van globaliseringserfgoed, geënt op recente tendensen in het historisch onderzoek waarbij de nadruk ligt op de menselijke kant van 'Grote Verhalen'. Om eventueel als voorbeeldproject of inspiratiebron te fungeren, werden de gehanteerde wetenschappelijke concepten correct worden omschreven en uitgewerkt.

De eerste stap was dus het definiëren van de term **globaliseringserfgoed**, met o.a. inbreng van het Studie- en Documentatiecentrum voor Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) en Professor Dr. Peter Schrijvers.

Globaliseringserfgoed is het materieel (roerend en onroerend) en immaterieel erfgoed dat ontstaat als gevolg van de impact van mondiale gebeurtenissen op het lokale, alledaagse niveau. De contacten tussen personen/groepen van verschillende nationaliteiten, met andere gewoontes en cultuur, zetten een proces in gang van politieke, economische, culturele en sociale beïnvloeding waarbij nationale grenzen worden overstegen. Op die manier wordt de wereld ‘kleiner’ en wordt een evolutie gestart waarbij de verwevenheid tussen de verschillende nationaliteiten toeneemt.

Het centrale aandachtspunt is het onderzoeken, begrijpen en waarderen van de verwerking binnen lokale en/of gesloten gemeenschappen van dit beïnvloedingsproces. Als dusdanig is globaliseringserfgoed tevens nauw verweven met lokale geschiedenis en heemkunde. De katalysator kan een internationaal conflict zijn, zoals bijvoorbeeld een Wereldoorlog, of een ingrijpende omwenteling zoals de Industriële Revolutie. Concreet betekent het globaliseringserfgoed binnen deze context (en binnen dit project) alle sporen die verwijzen naar de impact, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, van de buitenlandse invloeden op de lokale, behoudsgezinde en eerder gesloten landelijke gemeenschap in Noord-Limburg.

Tweede stap was het afbakenen van het onderzoeksveld. De nadruk ligt natuurlijk op het **materieel (roerend) en immaterieel erfgoed** dat ontstond als gevolg van de impact van de Tweede Wereldoorlog, de contacten tussen groepen van verschillende nationaliteiten en het proces van politieke, economische, culturele en sociale beïnvloeding. Tegen de achtergrond van dit globaliseringserfgoed werd er, met het oog op de latere interviews, besloten om rond vijf grote thema’s te werken. Op die manier zouden we duidelijk weten naar welke verhalen we op zoek waren.

Deze **vijf thema’s** waren:

- Vluchten of achterblijven? het oorlogsbegint, mei 1940
- Spelen en leren tussen de bommen door: de dagelijkse leefwereld van kinderen en vrijetijdsbesteding
- Op de bon? Middelen van bestaan en materiële cultuur
- Vreemden in mijn dorp: Een mengelmoes van nationaliteiten
- Eindelijk bevrijd? september 1944

Wetenschappelijk vooronderzoek, evaluatie bestaand onderzoek en afbakenen lacunes in het historisch onderzoek

Karel Strobbe, medewerker van **SOMA**, startte met een intensieve speurtocht naar bronnen, archiefmateriaal en publicaties met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog in Noord-Limburg. Dit projectonderdeel werd mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van de Provincie Limburg aan SOMA.

De speurtocht resulteerde in een **literatuur- en bronnenoverzicht** en een **status quaestionis** van het bestaande (wetenschappelijk) historisch onderzoek. Het eindproduct hiervan is terug te vinden in de ‘Erfgoedgids’ van het project, waarin de inhoudelijke resultaten van het

literatuur- en bronnenonderzoek en de eerder methodologische resultaten (evaluatie van de bronnen en de verzamelde literatuur, bibliografie,...) worden gebundeld.

Bronnenoverzicht voor geschiedenis van het dagelijkse leven in Noord-Limburg

Dankzij de inbreng van het Studie- en Documentatiecentrum voor Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA) en de inzet van projectmedewerker Karel Strobbe werd er dus een overzicht bekomen van literatuur en bronnen.

Het **Rijksarchief Hasselt** wees dan weer op **bruikbaar bronnenmateriaal en relevante archieven** die in deze instelling werden bewaard en die betrekking hadden op het **dagelijkse leven** in de regio tijdens de tweede wereldoorlog. Een deel ervan werd ontsloten door Evelien D'Haese (projectcoördinator) zodat vrijwilligers of lokale heemkringen ermee aan de slag zouden kunnen gaan. Zo werden o.a. de dossiers van het vredegerecht en van Winterhulp uit de oorlogsperiode geïnventariseerd. Deze informatie werd via kleine artikels in de lokale heemkundige tijdschriften verspreid en ook via Bladwijzer van Heemkunde Vlaanderen.

Traject i.v.m. het rekruteren van vrijwilligers

Voor de concrete uitvoering van de projectdoelstellingen rekenden we op de inbreng en de medewerking van vrijwilligers en lokale erfgoedactoren. Om vrijwilligers te rekruteren ter versterking van de lokale erfgoedactoren werd in samenspraak met **Heemkunde Vlaanderen** een traject uitgetekend met betrekking tot het **rekruteren van vrijwilligers**.

Het traject dat we voorstelden bestond uit de organisatie van vier sessies (in de praktijk zouden het drie sessies worden), onder leiding van Daphné Maes (Heemkunde Vlaanderen). De bedoeling was om de deelnemers op het juiste spoor te zetten richting het aantrekken (en behouden) van nieuwe vrijwilligers, voornamelijk om deze nadien te betrekken bij het project 'Soldatenlaarzen en kauwgom'.

Inhoud van de sessies:

Sessie 1: Evaluatie van het eigen (medewerkers)beleid

Onthaal, begeleiding, verwachtingen...

Sessie 2: Rekruteren van nieuwe vrijwilligers

Welke zijn de aandachtspunten? Profiel van de vrijwilliger.

Sessie 3: Actieplan

De uitwerking van een actieplan om nieuwe vrijwilligers te rekruteren

Sessie 4: In de praktijk

Wie doet wat? Welke boodschap? Welke kanalen? Welke vorm?

Hoe pakken we dit concreet aan?

Bedoeling was dus om, samen met de heemkringen, vanuit een analyse (noden, behoeften, profielen vrijwilligers, aanbod, ...) een concreet plan op te stellen om –in eerste instantie voor het project- vrijwilligers te rekruteren. Deze sessies fungeerden daarom ook deels als een overlegforum, waarbij we duidelijke afspraken maakten over onze aanpak. Op die manier kwamen we tot een universeel, vooraf besproken (en goedgekeurd) pakket van maatregelen om nieuwe vrijwilligers te rekruteren.

In het kader van sessie 3 en 4 – die in de praktijk in één sessie werden samengevoegd- werd een concrete oproep uitgewerkt. Als gevolg van die oproep konden mensen zich dan aansluiten bij een heemkring, maar ze zouden eventueel ook als "onafhankelijke" rechtstreeks voor de projectvereniging kunnen werken. Dit hoefde niet noodzakelijk overal dezelfde oproep te zijn, maar de oproep kon specifiek worden toegespitst op een bepaalde doelgroep (gepensioneerden of jongeren bijvoorbeeld) of een bepaalde regio.

De eerste twee sessies werden op 22 en 29 september 2011 georganiseerd in Documentatiecentrum De Barrier in Lommel. De presentaties van deze sessies zijn terug te vinden op de projectwebsite onder de rubriek ‘Downloads’.

Sessie 22 september: <http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/wp-content/uploads/2012/04/Het-rekruteren-van-vrijwilligers-deel-1-22-september-2011.pdf>

Sessie 29 september: <http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/wp-content/uploads/2012/04/Het-rekruteren-van-vrijwilligers-deel-2-29-september-2011.pdf>

In de laatste sessie (samenvoegen van sessie 3 en 4) werd op 6 oktober 2011 samen met de cursisten een praktisch actieplan uitgewerkt. Aan de hand van de ervaring van Heemkunde Vlaanderen en de tips van de Heemkringen werden concrete maatregelen voorgesteld en uitgevoerd. Per ‘soort’ vrijwilliger werd een profiel opgesteld dat werd vertaald naar een **publieksoproep via digitale en papieren media**. Er werd ook een flyer opgemaakt door de projectvereniging die ruim in de regio werd verspreid. De inhoud ervan kwam ook terecht in de gemeentelijke infobladen. Onder de rubriek ‘Wij zoeken...’ op de projectwebsite www.soldatenlaarzenenkauwgom.be vind je de oproep naar vrijwilligers: http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/?page_id=342

Vrijwilligers die reageerden werden in een centrale databank opgenomen. Van ieder van hen zette de projectvereniging een aantal noodzakelijke administratieve gegevens op papier (naam, voornaam, adres, telefoon, mail). Daarnaast was het van belang dat we bij iedere vrijwilliger op de hoogte waren van zijn wensen (Welke taken wil hij uitvoeren? Welke vaardigheden wil hij aanscherpen? Wat verwacht hij van de vereniging?...), zijn vragen, zijn beschikbaarheid. Op die manier kon iedere medewerker optimaal worden ingezet. Een verzekering (burgerlijke aansprakelijkheid) werd ook voorzien en een informatienota voor de vrijwilliger werd opgesteld. Deze informatienota vind je terug op de projectwebsite onder de rubriek ‘Downloads’.

Alhoewel de heemkringen en erfgoedverenigingen hadden aangegeven dat er nood was aan vrijwilligers, namen er maar drie organisaties deel aan de sessies. Uiteindelijk zou er slechts één van die drie organisaties aan de slag gaan met het rekruteren van vrijwilligers. Deze organisatie kreeg er wel prompt drie nieuwe vrijwilligers bij en ‘oude’ vrijwilligers die deel uitmaakten van de organisatie werden geactiveerd. Er bleek dus een duidelijke discrepantie te zijn tussen de nood aan vrijwilligers, aangegeven door de verenigingen, en de actieve inzet om iets aan dat probleem te doen. Tijdens een latere bevraging van de klankbordgroep werd hiervoor vooral ‘tijdsgebrek’ aangehaald.

Samen met vrijwilligers...

Het projectonderdeel ‘vrijwilligers rekruteren’ kaderde natuurlijk ook binnen een ruimer opzet. Enkel het rekruteren van (nieuwe) vrijwilligers was immers onvoldoende, ook het **creëren van een groepsgevoel, vorming en opvolging** waren sleutelelementen.

Afhankelijk van de eigen interesses en kwaliteiten van de vrijwilligers, konden ze binnen dit project voor verschillende opdrachten worden ingezet. Het afnemen van interviews, maar ook het schrijven van artikels of het registreren van erfgoed behoorden tot de mogelijkheden. Het was dus van het grootste belang dat de vrijwilligers degelijk waren voorbereid op hun taken. Zo werden de vrijwilligers die interviews afnamen ‘opgeleid’ in mondelinge geschiedenis (Wat is mondelinge geschiedenis, interviewtechnieken, procedure, documenten...) en anderen bijvoorbeeld in het schrijven van een historisch verantwoorde tekst.

Wij voorzagen in een **gemeenschappelijk vormingsmoment** voor de vrijwilligers –een startnamiddag op zaterdagmiddag 10 december 2011-, waarbij iedereen op de hoogte werd gebracht van de inhoud van het project (Wie zijn we? Wat proberen we te bereiken? Op welke thema’s focussen we?...) en de historische context. Tijdens deze startnamiddag was er ook voldoende tijd en gelegenheid voorzien om de ongeveer veertig aanwezigen kennis te laten maken met elkaar. Op die manier werd er ruimte en tijd gemaakt om een groepsgevoel en een leuke sfeer te creëren.

Er werd ook een **studienamiddag** georganiseerd op zaterdag 6 oktober 2012 met de vrijwilligers waarbij in Zuid-Limburg contact werd gelegd met personen en verenigingen die eveneens rond de tweede wereldoorlog werkten. Op die manier werden ervaringen uitgewisseld en werd er betrokkenheid gecreëerd bij het grotere verhaal van de tweede wereldoorlog.

Via een **digitale nieuwsbrief** werden de vrijwilligers op de hoogte gehouden van de vorderingen van het project.

De projectcoördinator onderhield vaak **persoonlijke contacten** met de vrijwilligers. Iedere vrijwilliger voelde zich zo voldoende gesteund omdat hij/zij ervoer dat ze steeds bij een contactpersoon terecht konden. Een continue opvolging van de vrijwilligers en hun werk was zeker nodig.

Op zoek naar verhalen

Ontwikkelen methodiek voor de afname van interviews

Op basis van het vooronderzoek, uitgevoerd door SOMA, werden vijf thema's geselecteerd als basis voor de interviews.

Deze **vijf thema's** waren:

- Vluchten of achterblijven? het oorlogsbegin, mei 1940
- Spelen en leren tussen de bommen door: de dagelijkse leefwereld van kinderen en vrijetijdsbesteding
- Op de bon? Middelen van bestaan en materiële cultuur
- Vreemden in mijn dorp: Een mengelmoes van nationaliteiten
- Eindelijk bevrijd? september 1944

Door deze thema's als een rode draad bij de interviews te hanteren, zou het mogelijk worden om één verhaal te vertellen over het dagelijks leven tijdens de Tweede Wereldoorlog. Bedoeling was om de vrijwilligers voldoende te coachen betreffende de thema's en ze op basis van de themalijst en flexibel te hanteren voorbeeldvragen een standaardkader voor het interview te bieden.

Het opnamemateriaal werd aangekocht en was op drie verschillende punten in Noord-Limburg uitleenbaar. Het opnamemateriaal zat samen met alle nodige documenten in een 'interviewtas' die de interviewer kon ontlenen op één van de drie punten. Alle documenten waren eveneens via de website te downloaden. Voor het stimuleren van de respondenten, werden per thema een aantal beelden en/of voorwerpen geselecteerd die een kapstok konden bieden om herinneringen aan op te hangen. Ook deze 'herinneringskoffer' zat in de interviewtas.

Vorming en begeleiding van lokale erfgoedactoren bij het afnemen van interviews

De interviews werden afgenomen door vrijwilligers, die de kneepjes van het interview meekregen in de cursus "mondelijke geschiedenis en het afnemen van interviews". De projectvereniging organiseerde twee avonden, waarop de cursisten alle informatie, uitleg en praktische tips kregen.

Onze vrijwilligers moesten immers over voldoende kennis beschikken om een kwalitatief hoogstaand interview te kunnen afnemen. Daarom is het belangrijk dat zij ten eerste grondig werden gebriefd over het project en de doelstellingen, met de focus op het de globaliseringserfgoed invalshoek. Daarnaast werd de achtergrond van de discipline mondelinge geschiedenis belicht en de noodzakelijke onderdelen van een mondelinge bron. Ten slotte werd zo praktisch mogelijk ingegaan op de effectieve afname van het interview en de daarbij horende voorbereidingen.

Concreet betekende dit het volgende:

- Op de eerste avond werd toelichting gegeven over het erfgoedproject, over ‘mondeline geschiedenis’ en over de ‘mondeline bron’. Drie documenten (thema-lijst, vragenlijst en identificatiefiche) werden van naderbij bekeken.
- De praktijk van het afnemen en opnemen van een interview kwam tijdens de tweede avond aan bod. Dan werd er ook aandacht besteed aan het bewaren en transcriberen van een interview/mondeline bron.

Onder de rubriek ‘Downloads’ op de projectwebsite vind je de twee presentaties met betrekking tot deze vorming van vrijwilligers.

<http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/wp-content/uploads/2012/04/Mondeline-geschiedenis-het-afnemen-van-een-interview.pdf>

<http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/wp-content/uploads/2012/04/Mondeline-geschiedenis-het-afnemen-van-een-interview-deel-2.pdf>

Verder vind je er ook (Downloads/Interviews) alle praktische informatie en documenten met betrekking tot dit projectonderdeel: http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/?page_id=511

Lokaliseren te interviewen personen – screening van mogelijke respondenten

Dankzij lokale contactpersonen (Heemkringen, artsen,...) werd er per gemeente een overzicht opgesteld van mogelijke respondenten. Er werd ook een publieksoproep, via diverse kanalen, gelanceerd voor het aanbrengen van getuigenissen en –tegelijktijd- materiële objecten (foto’s, brieven, souvenirs, ...).

Door de insteek van het project –het dagelijkse leven tijdens de tweede wereldoorlog-, ging de voorkeur uit naar vrouwen en kinderen en respondenten die niet later geboren waren dan 1936. Respondenten moesten tijdens de oorlogsperiode eveneens in de streek gewoond hebben.

In een eerste, verkennende fase werden een aantal biografische gegevens van de respondenten genoteerd en pas nadien, na het opstellen van een planning, werd het effectieve interview afgenomen. Nadien volgde dan natuurlijk nog de vermoeiende, maar noodzakelijke verwerking (d.m.v. transcriberen) van de gesprekken. Dit zou bij voorkeur door de interviewer zelf moeten gebeuren. Op die manier zouden bepaalde nuances en non-verbale communicatie ook kunnen worden meegegeven. In de praktijk betekende dit meestal dan anderen dan de interviewers een bandinhoudsfiche opstelden en dat er momenteel slechts enkele interviews volledig zijn getranscribeerd.

In totaal werden een 45 interviews door zowel losse vrijwilligers als heemkringen afgenomen. Veel heemkringen hebben besloten om hiermee verder te gaan, zelfs nu het project officieel ten einde is.

Zowel de keuze van het onderwerp, de onderverdeling in 5 hapklare thema's als de methodologie bleken succesvol. Het dagelijkse leven bleek een zeer toegankelijk en dankbaar onderwerp te zijn voor de interviews en was heel vaak zelden aangeroerd bij eerdere gesprekken of interviews. De kwaliteit (zowel technisch als inhoudelijk) van de interviews is wat ons betreft zeer hoog.

Van alle afgenomen interviews werd een beknopte, thematische bandinhoudsfiche opgesteld. Fragmenten zijn te beluisteren via de eigen projectwebsite en via een account op de provinciedatabank Erfgoedplus worden de interviews integraal (met uitzondering van gevoelige fragmenten) ontsloten. In het Belang van Limburg verscheen daarenboven een artikelenreeks, waarin zes van onze getuigen aan bod kwamen.

Ontwikkelen methode voor inventarisatie van het globaliseringserfgoed

In samenspraak met het PCCE werd voor de inventarisatie een beroep gedaan op het registratiesysteem van de databank Erfgoedplus. Vrijwilligers werd een opleiding aangeboden in het registreren in Erfgoedplus via de erfgoedmodule. Vrijwilligers en verenigingen vroegen en verkregen een account om aan de slag te gaan, maar in de praktijk bleek dit nauwelijks of niet te gebeuren. Wel moet hier de kanttekening worden gemaakt dat musea en documentatiecentra uit de regio al een inventaris bezaten met betrekking tot het door hen bewaarde erfgoed.

Schrijven van historische teksten

In het voorjaar van 2012 werd ingezet op het werken met bronnen. In vier cursusavonden (5, 12, 19 en 26 maart) , onder begeleiding van Rombout Nijssen (Rijksarchief Hasselt), werden op een zeer concrete en praktische manier vier mogelijke bronnen voor het dagelijks leven tijdens de Tweede Wereldoorlog voorgesteld en geanalyseerd. Het ging hier bijvoorbeeld over de rekeningen van de COO en van de gemeente, over het archief van het vredegerecht en over de verslagboeken van de pastoors. Bronnen die dus zeer dicht aansluiten bij en informatie verschaffen over het dagelijkse leven.

Met telkens een lokale invalshoek boden we de deelnemers een basis voor het schrijven van een artikel over hun eigen dorp. Een aantal algemene, praktische tips voor een correct historisch artikel werden onder de cursisten verspreid. Deze tips zijn ook terug te vinden op de projectwebsite onder de rubriek 'Downloads':

<http://www.soldatenlaarzenenkauwgom.be/wp-content/uploads/2012/04/Hoe-schrijf-ik-een-historisch-verantwoorde-tekst.pdf>

Het intensieve traject – vier avonden op een maand – was er wellicht oorzaak van dat slechts een tiental vrijwilligers deelnamen. Dit resulteerde wel in een aantal artikels in lokale bladen. Na deze cursus kregen de verenigingen dan ook nog een aanbod dat in de schoot van hun vereniging een zelfde cursus zou worden georganiseerd. Geen enkele vereniging heeft van dat aanbod gebruik gemaakt.

Communicatie

Voorstellen van het project en van de vorderingen

Het project zelf (en de doelstellingen) werden gecommuniceerd door middel van een **folder**, die persoonlijk werd verspreid tijdens contacten met verenigingen en vrijwilligers en via de plaatselijke bibliotheken, en door een aantal persberichten in lokale media (bijvoorbeeld op de site van de internetgazet).

Er werd eveneens vergaderd met de Klankbordgroep en in Bocholt, Meeuwen-Gruitrode en Lommel werden er lezingen over het project gegeven. Op een **START**-dag in december 2011 -in het straatbeeld aangekondigd door een **affiche**- werd het project officieel voorgesteld aan pers en publiek.

Op gemeentelijk vlak werd er overlegd met de Cultuurbeleidscoördinatoren en werden er oproepen naar vrijwilligers en/of respondenten geplaatst in de **gemeentelijke infobladen**.

Via het systeem van een maandelijks **nieuwsbrief** hield de projectcoördinator het lokale erfgoedveld op de hoogte van de laatste ontwikkelingen en mogelijke cursussen. Aankondigingen van evenementen of nieuwsfeiten verschenen ook op de **projectwebsite** (zie verder).

Geregeld werden voor de sector ook overlegmomenten georganiseerd, waarbij de vooruitgang van het project en de feedback van de betrokken verenigingen werden besproken.

Het project zelf en de resultaten werden eveneens via de gemeentelijke kanalen, in overleg met de cultuurbeleidscoördinatoren en communicatie-ambtenaren, verspreid. Interessante berichten verschenen ook altijd in de druk bezeten internetgazet. Zoals reeds vermeld werden zes van onze interviews in Het Belang van Limburg gepubliceerd. Deze artikels zijn ook via onze website na te lezen.

Een projectwebsite

Via het systeem Wordpress werd een projectwebsite opgestart die de bezoeker meer info gaf over de projectvereniging, het project, het laatste nieuws en de resultaten. Men kon ook rechtstreeks via de website contact opnemen met de projectcoördinator.

De website dient om het project ‘zichtbaar’ te maken voor het grote publiek.

Zo kunnen er verschillende interviewfragmenten worden beluisterd, zijn de verschenen artikels te downloaden, worden tips rond bronnen gedeeld en kan men verschillende afbeeldingen van ingezameld roerend erfgoed bekijken. De ‘Erfgoedgids’ en dit draaiboek zullen eveneens in digitale vorm via de website worden aangeboden.

Via de website communiceerden we eveneens met onze vrijwilligers. Alle documenten met betrekking tot de cursussen zijn beschikbaar op de downloadpagina. Voor leden van de Raad van Bestuur werd een extra pagina, met een overzicht van alle verslagen, gecreëerd. Door middel van een paswoord, kunnen ze deze pagina openen.

Aan onze website werd eveneens een **Facebookpagina** gekoppeld om een breder (en jonger) publiek te bereiken.

<https://www.facebook.com/pages/Soldatenlaarzen-en-kauwgom/169712073102876>

Tot slot

Twee jaar bleek een veel te korte periode om het volledige project stevig uit te werken en alle projectdoelstellingen voor de volle honderd procent te halen. Werken met vrijwilligers betekende een trage start en veel tijd besteden aan informeren en overtuigen. Door de korte tijdsperiode volgden de vormingsmomenten rond de verschillende onderwerpen elkaar zeer snel op. Vaak te snel voor vrijwilligers in de erfgoedsector die al overbevraagd zijn.

Het projectonderdeel dat het meeste succes kende en dat nu bij sommige verenigingen nog verder loopt, is het afnemen van de mondelinge interviews. In combinatie met de studie van de archiefbronnen rond het dagelijkse leven (schrijven van historische teksten) levert dit nog steeds nieuwe inzichten op. En vele erfgoedverenigingen en –vrijwilligers zijn zich bewust van het feit dat het de laatste getuigen zijn die hun verhalen kunnen vertellen. Mocht er ooit een viering komen van 100 jaar WO II dan zal er in Noord-Limburg alleszins een boeiende en solide basis voor aanwezig zijn, met dank aan het erfgoedproject ‘Soldatenlaarzen en kauwgom’.
